

ŠTÁTNA SKÚŠKA ZO SLOVENSKEHO JAZYKA A SLOVENSKEJ LITERATÚRY

program slovenský jazyk a literatúra

Podľa študijného poriadku FiF UK v starej akreditácii sa štátna skúška skladá z 3 predmetov a obhajoby záverečnej práce. V študijnom programe *slovenský jazyk a literatúra* ide o nasledovné predmety:

- Slovenský jazyk
- Slovenská literatúra
- Lingvistická metodológia a literárna veda

Otázky z predmetov slovenský jazyk, slovenská literatúra a lingvistická metodológia a literárna veda sú obsahom prílohy č. 1 tohto dokumentu.

Študent si na jazykovej časti skúšky vytiahne 1 otázku zo slovenského jazyka, 1 otázku zo slovenskej literatúry a 1 otázku z lingvistickej metodológie alebo z literárnej vedy. Otázky z jazykovej a metodologickej časti štátnej skúšky zadáva KSJ, otázky z literárnej a literárnovednej časti štátnej skúšky zadáva KSLaLV. Študent má primeraný čas na prípravu odpovedí na zadané otázky. Odpoveď má ústnu formu, koná sa pred skúšobnou komisiou zloženou najmenej zo 4 členov, učiteľov pôsobiacich vo funkciách profesorov, docentov a odborných asistentov (členov KSJ FiF UK a KSLaLV FiF UK, prípadne odborníkov v danom študijnom odbore z iných vysokých škôl).

Príloha č. 1: OTÁZKY NA ŠTÁTNU ZÁVEREČNÚ SKÚŠKU ZO SLOVENSKEJ LITERATÚRY (pre študijný program slovenský jazyk a literatúra, stará akreditácia)

I. Slovenská literatúra

Kandidát si na základe vlastného štúdia odbornej i beletristickej literatúry a získaných vedomostí zo seminárov a prednášok pripraví samostatnú odpoveď na otázku v trvaní cca 10 – 15 min. Indikácie v podotázke majú pritom len návodný (pomocný) charakter, nie sú záväznou inštrukciou na štruktúru odpovede. Skúšajúci majú právo na základe doplňujúcich otázok zistiť u kandidáta mieru a hĺbku poznania látky a jej súvislostí.

Ak otázka obsahuje časť *Čítanie*, osvojenie si tam uvedenej literatúry (odborných textov i beletrie) tvorí súčasť povinnej vedomostnej výbavy kandidáta. Ukážky z beletristických textov uvedených v *Čítaní* budú tvoriť doplňujúcu časť otázky: kandidát bude požiadaný o ich identifikáciu a interpretačný komentár.

Odborná literatúra odporúčaná na štúdium je súhrnne uvedená v časti *Literatúra*. Ide v nej jednak o práce syntetického a encyklopedického charakteru (dejiny literatúry, slovníky), jednak o diela, ktoré môžu orientovať kandidáta pri jednotlivých otázkach. Ak nie je uvedené inak (napr. vymedzením strán či kapitol), publikáciu odporúčame preštudovať celú.

1. Stredoveká literatúra

Filozofické a estetické východiská stredoveku (človek v stredovekej literatúre), staroslovienska a latinská fáza stredoveku na Slovensku, typologická charakteristika a tematicko-žánrová štruktúra stredovekej literatúry, profiloví autori a diela

2. Renesančná literatúra

Filozofické a estetické východiská renesancie, špecifiká renesancie v slovenskom literárnom a kultúrnom prostredí, renesančný človek a jeho priemet do slovenskej renesančnej literatúry, tematicko-žánrové spektrum renesančnej literatúry, profiloví autori a diela, verš a strofa, kompozícia a štýl.

3. Baroková literatúra

Filozofické a estetické východiská baroka, špecifiká barokovej literárnosti v slovenskom literárnom a kultúrnom prostredí, charakteristika barokovej poetiky, barokový človek a jeho priemet do slovenskej barokovej literatúry, tematicko-žánrové spektrum barokovej literatúry, profiloví autori a diela, verš a strofa, kompozícia a štýl.

4. Literatúra obdobia klasicizmu

Filozofické a estetické východiská klasicizmu (priemet človeka osvietenstva do literatúry); osvieteniská a vrcholná fáza klasicizmu v slovenskej literatúre, počiatky generačnej diferenciacie literatúry; tematická a žánrová stratégia a textové vlastnosti fáz slovenského klasicizmu, paralelné realizácie verzifikačných systémov.

5. Preromantizmus

Genéza slovenského preromantizmu, estetické východiská (proces prehodnocovania klasicistického estetického a poetologického modelu, emancipácia básnického subjektu, emancipácia prózy); tematická varieta a žánrová štruktúra preromantickej literatúry; problematika reflexie obdobia v slovenskej literárnej historiografii.

6. Romantizmus

Genéza slovenského literárneho romantizmu, jeho generačná platforma; obraz človeka a riešenie konfliktov v romantickej literatúre; ideová diferenciacia romantizmu (predmetno-pragmatický a mesianistický prúd), diferenciačné tendencie v poézii (folklorizujúca a artistná línia); tematická a žánrová stratégia jednotlivých prúdov romantizmu; tvary verša.

7. Slovenský literárny realizmus

Pozitivismus ako filozofická báza realizmu, literárnohistorické súvislosti vzniku slovenského realizmu, jednotlivé autorské generácie a ich predstavitelia; „ideálny“ realizmus, kukučínovská harmonizácia, ženský aspekt, parnasistické tendencie, naturalizmus, modernistické smerovanie; preferované literárne druhy a žánre; podoby verša.

Čítanie:

Slovenský literárny realizmus I–III. Eds. V. Mikula, M. Mikulová. Slovenský Tatran, Bratislava 2005–06.

8. Slovenská moderna

Symbolizmus a obdobie fin de siècle v európskych a slovenskej literatúre, nástup Slovenskej moderny, jej poetologická charakteristika; generačné spory; hlavní autori a žánre.

Čítanie:

Ivan Krasko: *Básnické dielo.* Ed. D. Kršáková. Kalligram & Ústav slovenskej literatúry SAV, Bratislava 2005.

Koniec lásky. Antológia prózy Slovenskej moderny. Ed. M. Gáfrik. Matica slovenská, Martin 2007.

9. Moderna v slovenskej próze

Hlavní autori a žánre v próze tzv. druhej moderny po r. 1918. Interpretácia jedného diela (poviedka, román) podľa vlastného výberu aspoň u dvoch z nasledujúcich autorov: T. J. Gašpar, J. Alexy, J. Hrušovský, I. Horváth, G. Vámoš, I. Minárik.

10. Básnické avantgardy a slovenská poézia

Typologicko-estetická charakteristika básnických avantgárd po 1. sv. vojne (dadaizmus, konštruktivizmus, futurizmus, poetizmus), ich prejavy v slovenskej literatúre.

Čítanie: Laco Novomeský: *Poézia.* Ed. J. Zambor. Slovenský Tatran, Bratislava 2005.

11. Poetologické premeny slovenskej prózy (na „prípade“ Hronský)

Charakteristika podôb a premien slovenskej prózy od cez expresionizmus k modernizmu na príklade tvorby J. C. Hronského (postrealizmus, modernizmus, expresionizmus, mýtizmus). Interpretáciu dvoch jeho diel (román, zbierka poviedok) podľa vlastného výberu (okrem textov obsiahnutých v časti *Čítanie*).

Čítanie: Jozef Cíger Hronský: *Prózy*. Kalligram & Ústav slovenskej literatúry SAV, Bratislava 2008.

12. Katolícka moderna

Filozoficko-estetická charakteristika, zdroje a charakter poetiky, časové vymedzenie, premeny publikačných možností, hlavní predstavitelia a ich najdôležitejšie diela.

Čítanie: *Poézia slovenskej katolíckej moderny*. Ed. M. Hamada. Kalligram & Ústav slovenskej literatúry SAV, Bratislava 2008.

13. Surrealizmus/nadrealizmus v slovenskej poézii

Časové vymedzenie, zdroje a charakteristika poetiky nadrealizmu, autori a teoretici, najvýznamnejšie diela, vzťah nadrealizmu a tvorby niektorých predstaviteľov katolíckej moderny, premeny nadrealizmu v povojnovom období.

Čítanie: *Nadrealizmus / Avantgarda 38*. Ed. M. Hamada. Kalligram & Ústav slovenskej literatúry SAV, Bratislava 2006.

14. Naturizmus v slovenskej literatúre

Základná poetologická charakteristika naturizmu, hlavní predstavitelia, najvýznamnejšie diela. Porovnávací interpretácia dvoch diel podľa vlastného výberu.

15. Socialistický realizmus ako normatívna poetika

Genéza v medzivojnovom období, svetonázorové východisko, kulminácia doktríny po 2. sv. vojne a recidíva v 70. rokoch; hlavné témy, žánre, autori. Interpretácia predloženého textu.

16. Poetologické premeny slovenskej prózy (na „prípade“ Tatarka)

Charakteristika premien slovenskej prózy od modernizmu cez socialistický realizmus, neomodernizmus až k disidentskému písaniu na príklade premien tvorby D. Tatarku. Interpretácia dvoch Tatarkových kníh podľa vlastného výberu kandidáta.

17. Poetologické premeny slovenskej poézie (na „prípade“ Válek)

Charakteristika premien slovenskej poézie od postsymbolizmu cez socialistický realizmus, neoavantgardu až k normalizačnej schéme na príklade premien tvorby M. Válka.

Čítanie: Miroslav Válek: *Básnické dielo*. Ed. V. Mikula. Kalligram & Ústav slovenskej literatúry SAV, Bratislava 2005.

18. Trnavská skupina / Konkretisti

Genéza a program skupiny, základné princípy poetiky (tematika, obraznosť, verš) a ich podoba u jednotlivých autorov.

Čítanie: *Trnavská skupina / Konkretisti*. Ed. A. Bokníková. Kalligram & Ústav slovenskej literatúry SAV, Bratislava 2006.

19. Básnické generácie a poetiky v 60. – 90. rokoch 20. stor.

Typologický prehľad jednotlivých desaťročí s určením dominantných smerov a autorov; interpretácia dvoch charakteristických diel obdobia podľa vlastného výberu. (Pozn.: Nemôže ísť o diela zahrnuté v otázkach 16.–18.).

20. Prozaické generácie a poetiky v 60. – 90. rokoch 20. stor.

Typologický prehľad jednotlivých desaťročí s určením dominantných smerov a autorov (samostatne vypracovaná otázka); interpretácia dvoch charakteristických diel obdobia podľa vlastného výberu. (Pozn.: Nemôže ísť o diela zahrnuté v otázkach 16.–18.)

Literatúra:

- Bílik, René: *Duch na reťazi*. Sondy do literárneho života na Slovensku v rokoch 1945–1989. Kalligram, Bratislava 2008, s. 21–56, 83–118, 131–171.
- Čepan, Oskár: *Kontúry naturizmu*. Slovenský spisovateľ, Bratislava 1977.
- Čepan, Oskár: *Stimuly realizmu*. Bratislava, Tatran 1984.
- Habaj, Michal: *Druhá moderna*. Ars poetica, Bratislava 2005.
- Hocheľ, Igor – Čúzy, Ladislav – Kákošová, Zuzana: *Slovenská literatúra po roku 1989*. Bratislava, LIC 2007.
- Kákošová, Zuzana: *Kapitoly zo slovenskej literatúry. 9. – 18. storočie. Typológia a poetika stredovekej, renesančnej a barokovej literatúry*. Bratislava, Univerzita Komenského 2001, 2005.
- Kol.: *Portréty slovenských spisovateľov 1–4*. Ed. J. Zambor. Univerzita Komenského Bratislava 1998–2007.
- Kol.: *Slovník diel slovenskej literatúry 20. storočia*. Ed. R. Chmel. Bratislava, Kalligram & Ústav slovenskej literatúry SAV 2006.
- Marčok, Viliam: *Počiatky slovenskej novodobej prózy*. Bratislava 1968.
- Marčok, Viliam a kol.: *Dejiny slovenskej literatúry 3*. Bratislava, LIC 2006.
- Mikula, Valér: *Od baroka k postmoderne. Interpretatívne sondy do slovenskej literatúry*. LCA, Levice 1997.
- Minárik, Jozef: *Dejiny slovenskej literatúry 1*. Slovenské pedagogické nakladateľstvo, Bratislava 1985.
- Šmatlák, Stanislav: *Dejiny slovenskej literatúry I–II*. Literárne informačné centrum, Bratislava 2007.
- Števcík, Ján: *Dejiny slovenského románu*. Tatran, Bratislava 1989.
- Šútovec, Milan: *Mýtus a dejiny v próze naturizmu*. Literárne informačné centrum, Bratislava 2005.
- Vojtech, Miloslav: *Od baroka k romantizmu*. Bratislava, Univerzita Komenského 2003.
- Winczer, Pavol: *Súvislosti v čase a priestore. Básnická avantgarda, jej prekonávanie a dedičstvo (Čechy, Slovensko, Poľsko)*. Veda, Bratislava 2000, s. 18–71, 91–111.
- Zambor, Ján: *Interpretácia a poetika*. O poézii slovenských básnikov 20. storočia. Asociácia organizácií spisovateľov Slovenska, Bratislava 2005.

II. Literárna veda

Kandidát si na základe vlastného štúdia a získaných vedomostí zo seminárov pripraví samostatnú odpoveď na otázku v trvaní cca 10 min. Indikácie v podotázke majú len návodný (pomocný) charakter, nie sú záväznou inštrukciou na štruktúru odpovede. Časť *Čítanie* obsahuje texty tvoriace východisko na následný rozhovor (diskusiu) členov komisie s kandidátom.

1. Prístup k literatúre v období pozitivizmu

Pozitivizmus ako obrat k literárnovednej metóde, portrét ako žáner biografickej metódy, záujem o životopis umelca, uznávanie intelektu a odmietanie mimorozumových síl (Saint-Beuve).

Čítanie:

Saint-Beuve: *Literárne eseje a portréty*. Ed. Anton Vantuch. Prel. A. Vantuch a L. Franek. Tatran, Bratislava 1983 (Kapitoly A. Vantuch: Saint-Beuve kritik a človek; Zdravie klasicizmu a choroba romantizmu; Balzacov nedostatok miery; Balzacovo zaniehanie a nadšenie; Kvety zla pána Charla Baudelaira; O biografickej kritike.)

2. Esej na pomedzí vedy a umenia

Pokus o definíciu eseje, aktuálnosť rozoberanej témy, subjektívnosť, dialogický charakter, esej ako forma myslenia, absencia prísnej štruktúry, odbočenia, funkcia podnecovať čitateľa, čitateľ ako aktívny účastník, úsilie o štýl. Na príklade esejí buď Alexandra Matušku, alebo Jána Števčeka.

Čítanie:

José Luis Gómez-Martínez: *Teória eseje*. Prel. P. Šišmišová. Archa, Bratislava 1996.

Matuška, Alexander: *Za a proti*. Vybrané spisy, zv. 1. Slovenský spisovateľ, Bratislava 1975 (Kapitoly Hra na fujaru a pokrok; Akí sme; Naši mladoni; F. Švantner: Malka; V. Mihálik: Spievajúce srdce.)

Alexander Matuška: *Človek v slove*. Slovenský spisovateľ, Bratislava 1967 (Kapitola Dominik Tatarka päťdesiatročný, je aj v časopise Slovenské pohľady, roč. 79, 1963, č. 3, s. 94 – 102.)

Ján Števček: *Lyrizovaná próza*. Bratislava, Tatran 1973 (Kapitoly Dramatizácia prózy (Milo Urban); Rozprávania a poznávanie (Vincent Šikula).)

3. Ruská „formálna škola“

Jej vznik, vzťah k avantgardnému umeniu, prínos v oblastiach teórie literatúry a historickej poetiky, skúmanie vnútornej zákonitosti literárneho diela, predstavitelia, pojmy ozvláštnenie a „skaz“ v štúdiách Viktora Šklovského a Borisa Ejchenbauma.

Čítanie:

Teória literatúry. Výber z „formálnej metódy“. 2. upravené vydanie. Ed. M. Bakoš.

Nakladateľstvo Pravda, Bratislava 1971. (Kapitoly: M. Bakoš: O tzv. formálnej metóde v literárnej vede; Viktor Šklovskij: Umenie ako postup; Boris Ejchenbaum: Ako je urobený Gogol'ov plášť.)

4. Psychoanalýza a literatúra

Východiská Sigmunda Freuda, paralela detskej hry a básnickej tvorby, oidipovský komplex a teória psychického aparátu (Ja, Ono, Nadja), psychoanalytické a psychologické pojmy v interpretácii literatúry.

Čítanie:

Sigmund Freud: *Umenie a psychoanalýza*. Prel. M. Krankus a J. Seewaldová. Slovenský spisovateľ, Bratislava 2000. (Kapitoly: Básnik a fantázia, Dostojevskij a otcovražda.)

Sigmund Freud: *O človeku a kultúre*. Odeon, Praha 1990. (Kapitola: J. Stromšík: Proč právě Freud?)

5. Psychoanalytická fenomenológia

Gaston Bachelard, jeho uchopenie obraznosti cez prírodné archetypy básnickej imaginácie, chápanie hmoty, konfrontácia živlov, vyčlenenie dvoch druhov obraznosti, kultúrne komplexy.

Čítanie:

Bachelard, Gaston: *Voda a sny. Esej o obraznosti hmoty*. Přel. J. Hamzová. Mladá fronta, Praha 1997 (Kapitoly: Obraznosť a hmota; Charonův komplex; Ofeliin komplex; J. Pechar: Procházky krajinou imaginace.)

6. Český štrukturalizmus

Pražský lingvistický krúžok, problém binárnych opozícií, orientácia výskumov Jana Mukařovského, básnické pomenovanie a básnický obraz vo vzťahu k estetickej funkcii jazyka, zámernosť a nezámernosť v umení.

Čítanie:

Jan Mukařovský: *Studie z estetiky*. Odeon, Praha 1966. (Kapitoly: Dvě studie o básnickém pojmenování, Záměrnost a nezáměrnost v umění.)

Peter Michalovič – Pavol Minár: Úvod do štrukturalizmu a postštrukturalizmu. Iris, Bratislava (Kapitola: Pražský lingvistický krúžok.)

7. Postštrukturalizmus

Michel Foucault a pojem epistéma, koncepcia 20. storočia ako epochy priestoru, iné priestory (utópie a heterotopie), skúmanie vzťahu medzi jazykom a mocou, postava malého človeka v dokumentoch a v literatúre.

Čítanie:

Michel Foucault: *Myšlení vnějšku*. Hermann&synové, Praha 1996. (Kapitoly: O jiných prostorech. Život lidí zlopověstných.)

Dirk Schümer: Nad hranicou stromov. K Bernhardovi a Foucaultovi. In: RAK, roč. 1., 1996, č. 4, s. 38 – 48.

8. Postmoderná koncepcia literatúry

Čitateľsky orientovaná teória Jonathana Cullera, jeho polemika s predstavou integrity textu, výklad výstrednosti lyriky a úlohy rečových figúr, odhalenie naratívu v literatúre i v živote, pojem osnovy vo vzťahu k udalosti, funkcia príbehov.

Čítanie:

Jonathan Culler: *Krátký úvod do literární teorie*. Host, Brno 2002. (Kapitoly: Rétorika, poetika a poezie; Narativ; J. Hrabal: Doslov – poznámka k dílu J. Cullera.)

9. Štrukturalizmus v slovenskej literárnej vede

Spätosť s nadrealistickou avantgardou, vznik a inšpiračné zdroje, interdisciplinárne pozadie, Spolok pre vedeckú syntézu, Bratislavský lingvistický krúžok, ďalší vývin a rehabilitácie štrukturalistických metód.

Čítanie:

Od iniciatívy k tradícii. Štrukturalizmus v slovenskej literárnej vede od 30. rokov po súčasnosť. Eds. F. Matejov, P. Zajac. Host, Brno 2005. Kapitoly: Štrukturalizmus v slovenskej literárnej vede; Viktor Kochol: O básnickom obraze; Eugen Pauliny: Štruktúra Timravinej poviedky Nemilí.)

10. Teória literárnej komunikácie (Nitrianska škola)

Teoretická činnosť Kabinetu literárnej komunikácie v Nitre, výrazová estetika a textovo-štylistická teória literárneho diela, jazyk ako modelujúci systém, rozvinutie interpretácie literárneho textu.

Čítanie:

Miko, František: *Estetika výrazu*. Slovenské pedagogické nakladateľstvo, Bratislava 1969. (Kapitoly: Výrazová koncepcia štýlu; Lyrický tvar v próze; Teória kontrastu a estetickej miery; Pastiersky a roľnícky archetyp v slovesnej štruktúre; Zánik pastierskeho archetypu u Hronského.)

Od iniciatívy k tradícii. Štrukturalizmus v slovenskej literárnej vede od 30. rokov po súčasnosť. Eds. F. Matejov, P. Zajac. Host, Brno 2005. (Kapitola: Ľubomír Plesník: František Miko a príbeh „nitrianskej školy“.)

Odporúčaná literatúra:

Barthes, Roland: *Rozkoš z textu*. Slovenský spisovateľ, Bratislava 1994. (Kapitola: Prednáška. Úvodná prednáška na katedre literárnej semiológie na Collège de France.)

Bžoch, Adam: *Psychoanalýza na periférii*. Kalligram, Bratislava 2008. (Kapitola: Psychoanalýza a slovenská literárna veda).

Eco, Umberto: *Teorie sémiotiky*. Argo, Praha 2009.

Hawkes, Terence: *Strukturalizmus a sémiotika*. Host, Brno 1999.

Marcelli, Miroslav: *Michel Foucault alebo Stať sa iným*. Kalligram, Bratislava 2005.

Michalovič, Peter – Minár, Pavol: *Úvod do štrukturalizmu a postštrukturalizmu*. Iris, Bratislava 1997.

Rúfus, Milan: *Človek, čas a tvorba*. Smena, Bratislava 1968. (Kapitola: Súkromná chvála eseje (Venované A. Matuškovii)).

Števček, Ján: *Nezbadané prózy*. Slovenský spisovateľ, Bratislava 1971.

Števček, Ján: *Nové skice*. Slovenský spisovateľ, Bratislava 1982.

Vodička, Felix: *Struktura vývoje. Studie literárněhistorické*. Odeon, Praha 1969. Druhé, rozšírené vydanie Dauphin, Praha 1998.

Zeman, Milan a kol.: *Průvodce po světové literární teorii*. Panorama, Praha 1988.